
Zanny Minton Beddoes

Szent és tisztátalan

A világ legszentebb folyója – a Gangesz – egyben a lepiszkosabb is. Indiában azonban a politikusok nemigen foglalkoznak a megtisztításával

A londoni Heathrow repülőtéren egy ütött-kopott kartondoboz jár körbe a poggyászkiaadó futószalagján tulajdonosára, egy delhi utasra várva, hibás angolsággal: „ÁLLÍTVÁ SZÁLLÍTANDÓ! GANGA JAL – SZENT VIZ”.¹ Világszerte a sok hindu számára semmi sem szentebb vagy tisztább, mint a *Ganga jal*, azaz a Gangeszből származó víz.

A Himalája gleccsereitől a végtelen észak-indiai síkságon át a Bengáli-öbölben lévő szétágazó deltavidéki az egész folyót életadó istennőként imádják. A lelki energiák nem a Gangesz 2500 kilométeres hosszából fakadnak, amellyel elmarad a világ leghosszabb folyói mögött. Inkább abból, hogy medréből táplálkozik India 1,3 milliárdnyi lakosságának fele (együtt Nepál csaknem teljes népességével és a bangladesiek nagy részével). Vize és termékeny üledéke miatt nincs folyó, amely fontosabb lenne az emberiségnek. Így a *Ganga jal* évszázadokon óta születések, esküvők és halálozások kísérője. Csak Váránasz városában hamvasztások tucatjait végzik naponta a folyómenti meredek lépcsősorokon, a ghatokon. Alláhábád (új nevén Prajág) közelében január és március között egy ideiglenes város nő ki a földből a folyó partján: a Kumbh Mela fesztiválra – megdöbbentő számú – 240 millió zarándok érkezik, hogy a folyóban megmerítkezve lemosa bűneit és emberi betegségét.

Mindazonáltal a Gangesz inkább okozza a betegségeket, semmint gyógyítja őket. Évtizedek óta növekvő aggodalmat kelt a fogyatkozó vízmennyiség, ahogy elszaporodtak a vízerőművek, vizet vontak el a felelőtlen öntözési és ipari rendszerek, és ahogy kiszámíthatatlanabbá vált az éves monszuneső. Három hónappal az idei nyári

monszun előtt a Gangesz meandere vékonyan kanyarog, sok helyen elötünik a mederfenék, ahogy Kanpuron, a legnagyobb városon át halad az útja. Az alacsony vízhozam nemcsak a halászok és a folyó menti gazdálkodók megélhetését veszélyezteti; a vízminőségnek sem tesz jót. A szennyvizet tisztítás nélkül pumpálják a folyóba. A fekális coliform baktériumok szintje rendkívül magas. A Jamunában – a Delhin átfolyó mellékfolyóban – 1,1 milliárd ilyen baktériumot találtak 100 milliliter vízben: ez közel félmilliószorosa a fürdéshez megengedett hivatalos határértéknek. Nem csoda, hogy olyan gyakori a „Delhi belly” -nek nevezett hasmenés. Victor Mallet *River of Life, River of Death* (*Az élet vize, a halál vize*) című könyvében leírja, hogy a Gangesz vízrendszere miként tűnik fel az antibiotikumokkal szemben egyre inkább rezisztens baktériumok szállítójaként. A Gangesz állapota miatt érzett felháborodás néhány szent embert arra késztetett, hogy felemelje a szavát. 2018 októberében G. D. Agrawal, egy környezetvédelmi mérnökből lett guru tiltakozásként halálra böjtölte magát. Az ilyen drámai gesztusok ellenére túl kevés hindu fogadja el, hogy a Gangesz szent vize elszennyeződött. A folyó megtisztítását célzó polgári kezdeményezések továbbra sem nevezhetők számottevőnek.

Narendra Modi miniszterelnök javára legyen írva, hogy amikor 2014-ben hatalomra került, elsődleges feladatként jelölte meg a tiszta Gangeszt. Ezzel tartozott hindu nacionalista követőinek. Hárommilliárd dollárt, új szennyvíz- és ipari hulladék-feldolgozó üzemeket ígért. Öt év elteltével az előrelépés mértéke kiábrándító. Váránasziban fontosabb egy zezgugos régi lakónegyed lerombolása, hogy az idelátogató magasrangú vendégek szép kilátást élvezhessenek, semmint a folyó megtisztítása. Ami pedig Kanpurt, a dickensien sötét börgyárak városát illeti, a kép antiutópisztikus rémálmot mutat. A folyó bűzlik. Ennek nemcsak a Gangeszbe engedett kezeletlen szennyvíz az oka, amelynek pocsolyái között gyerekek játszanak. Ide kerül annak a több mint háromszáz cserzőműhelynek a szennye is, leginkább a króm, ami egy mérgező nehézfém. Amikor folyóiratunk odalátogatott, a cserzőműhelyek állítólag zárva voltak, hogy kimélgék a 200 kilométerrel lejjebb fekvő Kumbh Melában

---

¹ Az eredeti felirat: “PLEASE KEEP THIS SIDE UP! GANGA JAL — HOLLY WATER.”

fürdőzőket. Ugyanakkor egy ősrégi gyárban még mindig forogtak a hatalmas fakádak, a munkások pedig túlsorduló, vegyszerekkel teli vödöröket cipeltek. Eközben Kanpur legszegényebbjeinek tízezrei élnek olyan nyomornegyedekben, ahol krómmal szennyezett talajvizet húznak fel a kútból, amelyről köztudott, hogy rákot, májelégtelenséget és korai demenciát okoz. Kanpurban megvannak a létesítmények az ipari szennyvíz újrahasznosítására és a króm kivonására. Azt mondják, hogy a folyamat 9 rúpiánál (36 forintnál) nem tesz hozzá többet egy pár cipő árához. Mégis szemet hunynak a környezetvédelmi előírások megszegése fölött.

Shashi Shekhar egykori magas rangú vízügyi szakember szerint az állami kormányok és tüzeti cimboráik gyakorta jobban érdekeltek a szennyvíztisztító telepek kiépítésében, mint azok hosszú távú használatának biztosításában. Előrejelzései szerint az állami-magán partnerség új formái gyümölcsözők lehetnek néhány éven belül, és talán végül a vízminőség is javul. Mindazonáltal mélyebbre ható változásra van szükség. A Gangesz körüli visszaélések a rövid távú nyereség érdekében történnek. Eközben sem a politikusok, sem a sajtó nem tárja a nyilvánosság elé a környezetvédelmi probléma nagyságát. Ahogy Shekhar úr fogalmaz, ha egy folyó, amelyben hívők milliói fürdenek, „fekáliával és mocsokkal van tele, akkor ezt közölni kell az emberekkel”.

(The Economist)

Theres Lüthi

A Nobel-díjas Werner Arber hisz a teremtésben

Beszélgetés evolúcióról, Istenről és a női kvótáról Werner Arberrel, a géntechnológia úttörőjével és neurobiológus lányával

NZZ am Sonntag: Arber úr, június 3-án tölti be a 90. életévét. Hogy van?

Werner Arber: Tulajdonképpen elégedett vagyok, de természetesen érzem a koromat.

Két éve volt egy infarktusom. Azonban hála a Bázeli Egyetemi Kórházban kapott kiváló kezelésnek és a gyógyszereknek, most ismét jól érzem magam.

Hogy néz ki egy szokásos napja?

A Bruderholz téri lakásunkban lakunk a feleségemmel. Ha az időjárás engedi, délelőtt-tönként többnyire elmegyek egy órára sétálni. Délután általában olvasok és dolgozok. Hébe-hóba elutazok egy-egy rendezvényre és kisebb előadásokat tartok. Még rendszeresen bejárok az egyetemi biocentrumba is, hogy ne veszítsem el a kapcsolatot a kutatással.

Mit szokott olvasni?

Újságokat és szakirodalmat. Szilvia lányom is gyakran hoz cikkeket, amik érdekelnek. Különösen a biológiai evolúció sorolható ide.

Önt a géntechnológia úttörőjeként tartják számon. Professzor úr fedezte fel a restriktív enzimeket, amelyekkel a baktériumok lebontják idegen DNS-t. Ezekkel az enzimekkel sikerült később hasítani, elemezni és újból összerakni a DNS-t. Tudatában volt annak idején, milyen nagy horderejű a felfedezése?

Csak részben. Azonban az idegen, a baktériumsejtbe behatoló DNS elhárítása ösztönzött arra, hogy kutatási munkámat a biológiai evolúció tanulmányozása felé is irányítsam.

Ha emlékezetem nem csal, előadásában azt kellett fontolóra vennünk, hogy statisztikailag mennyire valószínűtlen egy összetett élőlény spontán kialakulása. Ön ott arra célzott, hogy lehetséges egy Teremtő. Helyesen emlékszem?

Vélhetően az évezredekkel ezelőtt keletkezett teremtésmítoszokra gondoltam ott, de az időközben megszerzett ismeretekre is az élet biológiai alapjait illetően.

Ön hívó?

Igen, én hiszek a teremtésben.

Jól megfér egymással a vallás és az evolúció?

Igen. Az evolúció rendkívül fontos a bolygónkon található élet sokfélesége szempontjából. Jó bizonyítékok vannak arra, hogy naprendszerünk körülbelül 4 milliárd évvel ezelőtt keletkezett, miközben a világmindenség már 14 milliárd évvel ezelőtt létrejött. Körülbelül